ПРЕДЛОГ ЗА УСПОСТАВЉАЊЕ ЕТИЧКОГ ОДБОРА ЗА ПРАВОСУЂЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ[1]

МЕЂУНАРОДНИ И РЕГИОНАЛНИ ПРАВНИ ОКВИР

Полазећи од међународних (универзалних) и регионалних стандарда, а пре свега оних који су донети на нивоу Савета Европе и узимајући у обзир постојећи унутрашњи правни оквир, успостављање Етичког одбора за правосуђе на квалитативно и правно другачијим основама (у односу на постојећи Етички одбор Високог савета судства) било би од општег интереса за боље функционисање правосудног система, владавину права, али и стварање већег поверења јавности у судство.

Као полазна основа узима се *Препорука CM/REC(2010)12 Комитета министара државама чланицама о судијама: независност, делотворност и одговорности*, која предвиђа да би судије у својим активностима требало да се руководе етичким начелима професионалног понашања. Та начела не само да укључују обавезе које се могу санкционисати дисциплинским мерама, већ пружају смернице судијама о томе како да се понашају. Та начела би требало да буду утврђена у кодексима судијске етике, који би требало да јавности улију поверење у судије и правосуђе. Судије би требало да играју водећу улогу у развоју таквих кодекса. Судије би требало да траже савете о етици од тела у оквиру правосуђа (Поглавље VIII – Судијска етика, тачке 72, 73. и 74).

Смисао и циљ оваквих препорука је у томе да се у унутрашње законодавство и праксу држава чланица имплементирају одређена начела ради унапређења независности судства и судија, непристрасности, одговорности, достојности судија, као и да се постигне одређени степен уједначености правних система у најважнијим сферама, уз уважавање различитости уставних уређења и приступа подели власти.

ТРЕНУТНА ДОМАЋА ПРАВНА РЕГУЛАТИВА

1) Члан 13 *Закона о високом савету судства („Сл. гласник РС“, бр. 54/12)* предвиђа да је у надлежности Савета доношење Етичког кодекса.

[1] **Анализу и предлог за успостављање етичког одбора сачинила је др Сања Стргар, судија Прекршајног суда у Новом Саду**

2) По *Закону о судијама („Сл. гласник РС“, бр. 32/14)*, судије су дужне да се у свакој прилици придржавају Етичког кодекса, који доноси Високи савет судства (члан 3). Високи савет судства одлучује који су поступци опречни достојанству и независности судије и штетни по углед суда, на основу Етичког кодекса (члан 30). Дисциплински прекршај је, између осталог, и кршење одредаба Етичког кодекса у већој мери (члан 90). Предвиђен је и тежак дисциплински прекршај.

3) *Етички кодекс за судије („Сл. гласник РС“, бр. 96/10)* донет је 2010. године.

4) *Одлуком о образовању Етичког одбора Високог савета судства* из 2016. године основан је Етички одбор Високог савета судства, који у свом саставу има три члана, које чине изборни чланови ВСС-а, судије.

Према наведеној Одлуци, задатак Етичког одбора је, између осталог, да:

- изврши анализу одредаба Етичког кодекса за судије и у случају да резултати анализе покажу да је то потребно, предложи измене и допуне Етичког кодекса у циљу прецизирања одредби које предвиђају дисципинску одговорност судија због непоштовања одредби Етичког кодекса

- прати поштовање одредаба Етичког кодекса за судије и спроводи активности у вези са реализацијом обуке судија из области етике.

5) Године 2018. донет је *Пословник о раду етичког одбора Високог савета судства*, којим је прокламовано да Етички одбор, између осталог:

- прати поштовање одредаба Етичког кодекса за судије

- предлаже Савету измене и допуне Етичког кодекса

- у сарадњи са Правосудном академијом предузима активности у вези са припремом програма обуке, учествује и прати реализацију програма обуке судија из области етике

- даје начелна мишљења да ли је одређено понашање носиоца судијске функције у складу са Етичким кодексом за судије

- доноси писана упутства и практичне смернице о етичким питањима, а по потреби обавља поверљива саветовања са подносиоцем иницијативе

- подноси извештај о свом раду Савету најмање једном годишње

- обавља друге послове у вези са применом и поштовањем Етичког кодекса за судије.

Према тренутним позитивноправним решењима, поштовање, односно кршење у већој мери Етичког кодекса за судије санкционише Дисциплинска комисија Високог савета судства, као дисциплински орган који спроводи дисциплински поступак, а по предлогу Дисциплинског тужиоца, на основу дисциплинске пријаве. Дисциплински поступак је регулисан Законом о судијама.

УОЧЕНИ ПРОБЛЕМИ

Већ сада се може уочити разлика између регулативе, односно прокламованог и стварног стања.

1. Етички одбор Високог савета судства формиран је као повремено радно тело, не представља законску категорију, већ је основан Одлуком ВСС-а.

2. Чланови Етичког одбора су именовани Одлуком ВСС-а без образложења по ком критеријуму су изабрани.

3. Предвиђени су задаци Етичког одбора са нагласком на активности у вези са унапређењем дисциплинског поступка. Иако је предвиђено и праћење поштовања одредаба Етичког кодекса и давање начелних мишљења да ли је одређено понашање у складу са Етичким кодексом, није предвиђена нити процедура за то, а нити могући исходи такве контроле.

4. Прокламовано је да Етички одбор доноси писана упутства и практичне смернице о етичким питањима, међутим према доступним информацијама (сајт ВСС-а) исти нису донети, односно објављени.

5. Прописано је да Етички одбор подноси извештај о свом раду Савету најмање једном годишње, међутим нису објављени резултати таквог рада.

6. Такође, није познато да ли је Етички одбор (и на који начин) учествовао у обуци судија из области етике.

Овде се додатно уочавају следеће правне празнине:

1) Код дисциплинског поступка, законска категорија „у већој мери“ оставља отворени простор за слободно тумачење и фактичко питање, при чему не постоје никакве смернице. У наведеном смислу, изостаје једна од основних функција Етичког одбора, а то је давање смерница у вези са етиком.

2) Суштински изостаје регулатива (а не само прокламовање) надзора над поштовањем Етичког кодекса у преосталом делу – од најмањих повреда до оних „у

већој мери“, јер је смисао Етичког одбора у контроли примене Етичког кодекса у целини.

ПРЕДЛОЗИ

Уколико се препозна потреба суштинске (а не само формалне) регулативе Етичког одбора, то би захтевало детаљну и свестрану анализу наведених спорних питања, одговарајућу измену релевантних законских прописа, као и разматрање и других питања која би била од значаја, као на пример:

- питање одговарајућег назива овог тела
- ко би био овлашћен да бира његове чланове и на који начин
- регулисање поступка за избор чланова
- из којих редова би били бирани чланови и које критеријуме би морали да испуњавају
- прецизна надлежност
- питање иницијативе, начина контроле примене и поступка у случају кршења Етичког кодекса (укључујући и најблаже повреде), као и могућих последица
- давање препорука о етици

Сматрамо да Етички кодекс није задобио потребну и неопходну пажњу, те да судије (али и грађани) нису довољно упознате са Етичким кодексом и значајем његовог поштовања, а што би могао бити део обуке судија из области етике, као једне од фунција Етичког одбора, укључујући и озбиљнију промоцију Етичког кодекса, а чему би свакако допринела и једна озбиљнија регулатива.

Може се рећи да Етички кодекс и по садржају, а нарочито у примени има изузетно значајну функцију, чијим поштовањем би се несумњиво подигао углед правосуђа. Због тога је ова тема од великог значаја, јер је у директној вези са једним циљем који би морао бити зацртан, а то је враћање поверења грађана у правосуђе. Први корак је нормативни, а уколико је он побољшан адекватно, лакши је пут до фактичког остварења циља.